

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Батраченко Т.С.

*доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів*

Шейко А.Ю.

*студентка 5-го курсу юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ІНТЕРЕСИ, ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ У ЗВ'ЯЗКУ З ДІЯЛЬНІСТЮ, ПОВ'ЯЗАНОЮ З НАДАННЯМ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Захисник і представник особи, реалізуючи покладені на них завдання з надання правової допомоги визначеній категорії осіб, виконують одну з функцій держави – захист законних прав і свобод своїх громадян. Значимість законної діяльності захисників чи представників особи з надання правової допомоги зумовлює те, що вони стають жертвами погроз або насильства, посягання на життя (Міщук І. П. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я захисника чи представника особи: філософсько-психологічні аспекти / І. П. Міщук // Філософські, методологічні й психологічні проблеми права : тези доповідей III Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (Київ, 23 квітня 2010 р.). – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – С. 144).

Питання кримінальної відповідальності за злочини проти правосуддя досліджувало багато як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Наукове дослідження кримінально-правової охорони правосуддя від злочинних посягань частково здійснювалось у працях Ю. В. Александрова, П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, М. І. Хавронюка, М. І. Міщук, І. Я. Фойницького, В. І. Шакуна, М. Д. Шаргородського та ін.

Однак, в повній мірі дослідження цього питання не дало вирішення проблемних питань кримінально-правової охорони інтересів, життя та здоров'я захисника чи представника особи у працях зазначених науковців. Отже, зазначене питання кримінально-правової охорони були і залишаються актуальними в науці кримінального права і потребують більш детального правового регулювання, адже завжди існує загроза життю та здоров'ю захисника чи представника особи в процесі їх діяльності.

Кримінальна відповідальність за неправомірні дії щодо захисника чи представника особи передбачено в ст. 397 (втручання в діяльність захисника чи представника особи), ст. 398 (погроза або насильство щодо захисника чи представника особи), ст. 399 (умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи) та ст. 400 (посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги) КК України (Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. Х. : Право – 2013. – 1040 с). У цих нормах детально описано склад злочинів, однак через існуючі прогалини виникають труднощі у правозастосовній діяльності захисту інтересів, життя та здоров'я захисників та осіб, що представляють інтереси. Розглянемо більш докладно деякі з них.

Так, ст. 397 КК України передбачає відповідальність за втручання в діяльність захисника чи представника особи.

Відповідно до ч. 1 ст. 397 КК об'єктивна сторона злочину проявляється у: 1) вчиненні в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги [2, С. 943]. Вчинення в будь-якій формі перешкод означає створення перепон для здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги шляхом застосування підкупу, безпідставної відмови у наданні захиснику чи представнику особи необхідних для виконання ними своїх повноважень документів або іншої інформації, неправомірного позбавлення захисника чи представника особи права захищати особу або представляти її інтереси в суді, неправомірного обмеження

побачень вже допущеного до справи захисника чи представника особи з підзахисним чи з особою, інтереси якої представляють в суді, неправомірного обмеження присутності захисника особи при допиті підозрюваного і обвинуваченого, при слідчих діях з їх участю, неправомірного обмеження участі захисника чи представника особи у судовому розгляді, фізичного або психічного насильства над захисником чи представником особи чи над їх близькими родичами у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, умисного знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, посягання на життя захисника чи представника особи чи їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; 2) порушенні встановлених законом гарантій здійснення діяльності захисника чи представника особи – будь-яких протиправних дій, які полягають в діях, спрямованих на посягання на честь і гідність, професійні права адвоката-захисника чи представника особи, допит адвоката-захисника чи представника особи як свідка, прослуховування телефонних розмов адвоката-захисника чи представника особи без санкції прокурора, внесення подання особою, яка проводить дізнання, слідчим, прокурором чи суддею окремої ухвали суду щодо правової позиції адвоката-захисника чи представника особи у справі, порушення кримінальної справи проти адвоката-захисника чи представника особи у зв'язку з наданням правової допомоги, порушення принципу рівності прав адвоката-захисника чи представника особи з іншими учасниками процесу; 3) порушенні професійної таємниці захисника чи представника особи, яке полягає в діях, спрямованих на незаконне одержання відомостей, які належать до професійної таємниці, розголошування відомостей, які належать до професійної таємниці (Шимко Т. В. Окремі аспекти визначення об'єкта у злочинах проти правосуддя / Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей // Т. В. Шимко. – 2009. – Випуск XXI. – С. 225–232).

При розгляді усіх форм втручання в діяльність захисника чи представника стає зрозумілим, що кримінально-правова норма, яка передбачена ст. 397 КК, співвідноситься з кримінально-правовими нормами, які передбачені ст. 398, 399, 400 КК, як загальна із спеціальними, що виключає кваліфікацію цих злочинів за сукупністю зі ст. 397 КК. Також з аналізу усіх форм втручання в діяльність захисника чи представника особи робиться висновок щодо некоректності формулювання у ст. 397 КК “втручання в будь-якій формі”, тому що таке формулювання охоплює ті форми втручання в діяльність захисника чи представника, які передбачені ст.ст. 398, 399, 400 КК. Таке формулювання потребує уточнення шляхом доповнення диспозиції досліджуваної статті словами “крім випадків, передбачених іншими статтями КК України”.

Ст. 398 КК України передбачає кримінальну відповідальність за погрозу або насильство щодо захисника чи представника особи.

Для об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 398 КК України, характерні два види погроз: 1) погроза як вид психічного насильства та 2) погроза як форма виявлення умислу. Погроза, що складає об'єктивну сторону ч. 1 ст. 398 КК України повинна характеризуватися двома ознаками: зв'язком з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги та наявністю [2].

Послідовним є встановлення відповідальності в ч. 1 ст. 398 КК України поряд з погрозою вбивством, насильством, знищенням чи пошкодженням майна щодо захисника чи представника особи, їх близьких родичів та інших близьких осіб, і за погрозу розголошенням відомостей, що їх ганьблять, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Якщо погроза насильством включає погрозу завдати шкоду здоров'ю потерпілому, позбавити його свободи пересування, погрозу ввести до організму потерпілого без його згоди або поза його волею наркотичні засоби, психотропні, сильнодіючі речовини тощо, погрозу зґвалтувати чи вчинити насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом тощо, то поняття “насильство” не може обмежуватися лише умисним заподіянням легких, середньої тяжкості, тяжких тілесних ушкоджень (Міщук І. П. Об'єкт посягання у злочинах проти правосуддя / І. П. Міщук // Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи : матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Київ, 30–31 травня 2011 р. – Київ : у 2-х томах. – К. : Центр правових досліджень, 2011. – Т. 2. – С. 63–65).

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч.ч. 2 і 3 ст. 398 КК України, виражається лише у діяннях, обов'язковими наслідками яких є легкі, середньої тяжкості та тяжкі тілесні ушкодження. Враховуючи, що виникають труднощі при кваліфікації насильницьких дій щодо захисника чи представника особи, їх близьких родичів, що не призвели до такого результату як тілесні ушкодження, але охоплюються поняттям "насильство", обґрунтовується доцільність заміни у ч. 2 ст. 398 КК України "умисного заподіяння захиснику чи представнику особи або їх близьким родичам легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги" на "насильство, що не є небезпечним для життя чи здоров'я щодо захисника чи представника особи або їх близьких родичів та інших близьких осіб, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги", а в ч. 3 – "умисного заподіяння тим самим особам у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, тяжкого тілесного ушкодження" на "насильство, небезпечне для життя чи здоров'я щодо захисника чи представника особи або їх близьких родичів та інших близьких осіб у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги".

Таким чином, вважаємо доцільним у КК України закріпити поняття "насильство, що не є небезпечним для життя чи здоров'я" наприклад такі як нанесення ударів, побоїв, учинення будь-яких інших насильницьких дій, що полягають у завданні фізичного болю чи обмеженні його волі за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння; "насильство, небезпечне для життя чи здоров'я" – так, це може бути фізичний вплив на потерпілого, який при безперешкодному розвитку чи без призупинення закінчується чи може закінчитися смертю чи який може призвести і призвів до розладу здоров'я і був небезпечним для життя і здоров'я в момент його застосування.

Отже, аналіз норм КК України у яких встановлено кримінальну відповідальність за посягання на інтереси, життя та здоров'я захисника чи представника особи, а також практики їх застосування виявив існування суттєвих недоліків у кримінально-правовій охороні життя та здоров'я вказаних осіб. Тому, на підставі зазначеного слід стверджувати, що питання відповідальності за злочини що посягають на інтереси, життя та здоров'я захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги потребують нагального вирішення та подальшого дослідження.

Березовська Н.Л.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ ЖИТТЯ У АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах стрімкого реформування законодавства України окремі його інститути потрапляють до сфери юридичної невизначеності, що створює проблеми теоретичного і практичного значення (Афанасієв Р.В. Проблеми правового регулювання окремих гарантій адвокатської діяльності // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія Право. – Вип. 24. – Т. 4. – 2014. – С.151-155).

Це прямо стосується питання встановлення моменту захисту життя в кримінальному праві.

Чи може адвокат захищати життя ненародженої дитини при зверненні батьків до нього з проханням надати правову допомогу?

Очевидно, вирішення питання він має знаходити в нормативно-правових актах, що регулюють вказане питання.

Право кожної людини на життя проголошується такими міжнародними документами як Загальна декларація прав людини 1948 р., Конвенція ООН «Про права дитини» 1989 р., Всесвітня декларація «Про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей» 1990 р., Декларація прав дитини 1959 р., Міжнародний пакт «Про громадянські і політичні права» 1966 р., Міжнародний пакт «Про економічні, соціальні, культурні права» 1966 р., Конвенція Співдружності Незалежних Держав «Про права та основні свободи людини» 1995 та ін.